

Rapportage Onderzoek

'Waardering ISO 14001-certificatie door overheden'

**Uitgevoerd door SCCM
maart 2000**

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Samenvatting	4
3	Onderzoeksopzet en medewerking	6
	3.1 Beschrijving methode	6
	3.2 Respons	7
	3.3 Karakterisering overheden die aan onderzoek hebben meegewerkt	8
	3.4 Karakterisering bedrijven waarover informatie is verzameld	9
4	Kwaliteit van gecertificeerde milieuzorgsystemen volgens overheden	11
	4.1 Algemene beoordeling door overheden	11
	4.2 Continue verbetering	12
	4.3 Naleving wet- en regelgeving	13
5	Communicatie over het certificatieproces	16
	5.1 Aankondiging certificatieonderzoek	16
	5.2 Communicatie tijdens en na het certificatieproces	17
	5.3 Gebruik klachtenprocedures	17
6	Gebruik van het certificaat en relatie met VOH en VOM	19
	6.1 Aanpassing van vergunningverlening en handhaving	19
	6.2 Voordelen van certificatie	20
7	Toekomstverwachting	22
	7.1 Verwacht aantal gecertificeerde inrichtingen	22
	7.2 Ontwikkeling van VOH en VOM	22

1 Inleiding

In het laatste kwartaal van 1999 heeft SCCM het onderzoek 'waardering ISO 14000-certificatie door overheden' uitgevoerd. De resultaten zijn in deze rapportage weergegeven.

De onderzoeksresultaten worden gebruikt als basis voor een drietal workshops waarvoor overheidsorganisaties worden uitgenodigd. De workshops hebben tot doel om mogelijke verbeteringen in het certificatieproces en de afstemming tussen vergunningverlening, handhaving en certificatie.

Het uiteindelijke doel is om de bruikbaarheid van het ISO 14001-certificaat voor bedrijven, in het bijzonder in de relatie met de betrokken overheden te vergroten. Om de 'vinger aan de pols te houden' wil SCCM het onderzoek periodiek herhalen. Gedacht wordt aan een frequentie van eens per twee jaar.

Een groot aantal overheden heeft meegewerkt aan het onderzoek. De hoge respons maakt de resultaten van het onderzoek extra waardevol. Het bestuur van SCCM is de overheidsorganisaties die hebben meegewerkt aan het onderzoek dank verschuldigd voor de moeite die hierin is gestoken. In het bijzonder het invullen van een vragenformulier voor elke ISO 14001-gecertificeerde inrichting heeft de nodige tijd gevraagd.

In deze rapportage worden de onderzoeksopzet en de respons uitgewerkt in hoofdstuk 3. De resultaten van het onderzoek zijn weergegeven in de hoofdstukken 4 tot en met 7. Daarbij komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- De kwaliteit van gecertificeerde milieuzorgsystemen volgens overheden.
- De communicatie over het certificatieproces.
- Het belang van certificatie voor VOH en VOM.
- De toekomstverwachtingen.

2 Samenvatting

Eind 1999 heeft SCCM het onderzoek 'Waardering ISO 14001-certificatie door overheden' uitgevoerd. In totaal zijn 60 overheden benaderd, daarvan hebben er 41 meegewerkt. Benaderd zijn alle provincies, directies Rijkswaterstaat en waterschappen met vergunningverlenende taken. Daarnaast is een aantal gemeenten benaderd waar een groter aantal ISO 14001 gecertificeerde bedrijven is gevestigd.

De overheden is gevraagd om:

- Een aantal algemene vragen te beantwoorden over de kennis, ervaring en verwachtingen met betrekking tot ISO 14001 certificatie.
- Voor elke ISO 14001 gecertificeerde inrichting een aantal specifieke vragen te beantwoorden met betrekking tot de waardering van het ISO 14001-certificaat.

In totaal is over ruim 200 bedrijven gedetailleerde informatie verzameld.

De resultaten van het onderzoek vormen de basis voor drie workshops verspreid over het land waaraan hoofdzakelijk overheidsvertegenwoordigers deelnemen. Tijdens de workshops zal worden geprobeerd om aanbevelingen voor verbeteringen te formuleren. Het kan dan zowel gaan om verbeteringen in het certificatieproces als verbeteringen in de afstemming tussen enerzijds vergunningverlening/handhaving en certificatie. Ook kan naar voren komen dat voorlichting noodzakelijk is om de mogelijkheden en beperkingen van ISO 14001-certificatie te verduidelijken.

Korte samenvatting resultaten

Het algemene beeld is dat overheden het instrument van ISO 14001-certificatie waarderen. Bij de meeste bedrijven heeft certificatie voordelen omdat het de kwaliteit van het milieuzorgsysteem verhoogt en daarmee het naleefgedrag positief wordt beïnvloed. De kwaliteit van het milieuzorgsysteem krijgt bij de meeste bedrijven een goede beoordeling. Bij 9% van de bedrijven wordt de kwaliteit echter als matig tot slecht beoordeeld. Bij een vergelijkbaar percentage schiet het naleefgedrag volgens overheden tekort. Het is vooral bij deze bedrijven dat er ook hogere verwachtingen waren ten aanzien van de kracht van het continue verbeteringsproces. Het ISO 14001-certificaat heeft of krijgt bij circa de helft van de bedrijven een functie bij vergunningverlening en handhaving. Ook bij circa de helft van de bedrijven heeft de overheid inzicht in de kwaliteit van het milieuzorgsysteem door het observeren van audits en inzage in auditrapporten. Opvallend is dat overheden bij circa eenderde van de bedrijven geen oordeel uitspreken omdat er onvoldoende bekendheid is met het functioneren van het milieuzorgsysteem.

De verwachting van overheden is dat het aantal ISO 14001 gecertificeerde inrichtingen in een periode van vijf jaar zal verdrievoudigen. De ontwikkeling van het aantal 'vergunningen op hoofdzaken' en 'vergunningen op maat' is nog onzeker. De meeste overheden durven daarover geen uitspraken te doen.

Onderstaand is voor de verschillende hoofdstukken uit de rapportage een korte samenvatting gegeven.

Kwaliteit van gecertificeerde milieuzorgsystemen

- De kwaliteit van het milieuzorgsysteem wordt door de overheden bij ruim 40% van de bedrijven als goed tot zeer goed beoordeeld, bij 14% redelijk en bij 9% van de bedrijven als matig tot slecht. Bij een relatief grote groep (35%) is er onvoldoende bekendheid met het milieuzorgsysteem. Bij de waterschappen en de directies RWS is de onbekendheid met het milieuzorgsysteem het grootst.
- Het is vooral het naleefgedrag die van invloed is op de beoordeling. Bij 8% van de bedrijven is de overheid van oordeel dat het milieuzorgsysteem niet in staat is om altijd wet- en regelgeving na te leven.
- Een andere reden voor een mindere beoordeling is een volgens de overheden onvoldoende oplossingsgerichte of pro-actieve opstelling van bedrijven.
- Bij bijna 60% wordt door de overheden een positieve ontwikkeling geconstateerd van de kwaliteit van het milieuzorgsysteem en de milieuprestaties. Bij 14% wordt deze ontwikkeling niet

- geconstateerd. Ook hier is een relatief grote groep waar de overheid onvoldoende bekend is met het milieuzorgsysteem van het bedrijf.
- Volgens de overheden is het milieuzorgsysteem bij 60% van de bedrijven in staat om wet- en regelgeving consequent na te leven. Bij 8% van de bedrijven is het milieuzorgsysteem daar volgens de overheden niet goed toe in staat. Bij 18% zijn er verbeteringen mogelijk.
 - In totaal bij 57 bedrijven zijn er opmerkingen gemaakt over het naleefgedrag. In twee gevallen betrof het gevaarlijke situaties. In de meeste gevallen (bijna 50%) ging het om overschrijdingen zonder direct levensgevaar en bij ruim 30% om omvangrijke emissies. Bij ongeveer 10% van de gevallen ging het om meer procedurele aspecten.
 - In de meeste gevallen hadden de overschrijdingen een eenmalig karakter.

Communicatie over het certificatieproces

- Door ruim een kwart van de bedrijven is het certificatieproces vooraf schriftelijk bij de overheden aangekondigd. Bij ruim de helft van de bedrijven is door de overheden vervolgens gereageerd. Over het algemeen (83%) waren de overheden tevreden over de follow-up die door de certificatie-instelling en/of het bedrijf is gegeven aan de reactie van de overheid.
- Bij ongeveer 50% van de bedrijven die het certificatieproces schriftelijk hebben aangekondigd is niet gereageerd. Over het algemeen was daarbij de reden dat de omstandigheden bij het bedrijf geen aanleiding gaven om te reageren.
- Bijna 50% van de bedrijven proberen de overheden vertrouwen te geven in het functioneren van het milieuzorgsysteem. Dit wordt bijvoorbeeld gedaan door inzicht te geven in de interne auditrapporten en het observeren van audits.
- In totaal is er over drie bedrijven een vraag of klacht ingediend bij de betrokken certificatie-instelling. Eenmaal betrof het een formele schriftelijke klacht en tweemaal een mondelinge vraag.

Gebruik van certificaat en relatie met VOH en VOM

- Van de ruim 200 bedrijven in de steekproef heeft ongeveer 10% een VOH. Circa 70% heeft een traditionele vergunning.
- Bij ruim 20% van de beoordeelde bedrijven is de handhaving in frequentie en/of aanpak aangepast. Bij 27% wordt verwacht dat dit bij meer ervaring gaat gebeuren.
- Door overheden wordt de aanwezigheid van een gecertificeerd milieuzorgsysteem belangrijk gevonden. Bij de meeste bedrijven heeft dit voordelen.
- Belangrijke voordelen van certificatie zijn volgens de overheden dat bedrijven alert worden gehouden; dat er meer zekerheid is over de kwaliteit van het meet- en registratiesysteem; dat het bedrijf wordt gestimuleerd tot verbetering van de procesbeheersing en de milieuprestaties.

Toekomstverwachtingen

- Overheidsorganisaties verwachten dat het aantal gecertificeerde organisaties in een periode van vijf jaar zal verdrievoudigen. Ongeveer tweederde van de overheidsorganisaties stimuleert bedrijven om tot certificatie over te gaan.

3 Onderzoeksopzet

Doelstelling van SCCM is om zodanige randvoorwaarden voor ISO 14001-certificatie te scheppen dat het ISO 14001-certificaat een meerwaarde heeft voor de relatie van het gecertificeerde bedrijf met de overheden.

Een belangrijk middel van SCCM is het ISO 14001-certificatiesysteem waarin de 'spelregels' voor het certificatieproces zijn vastgelegd. Alle bij SCCM aangesloten certificatie-instellingen zijn gebonden aan deze spelregels en SCCM heeft het recht deze 'spelregels' aan te passen.

Het onderzoek naar de waardering van ISO 14001-certificaten is uitgevoerd om een systematisch inzicht te krijgen in de waarde die afgegeven ISO 14001-certificaten hebben voor de overheden die betrokken zijn bij gecertificeerde organisaties. Met het onderzoek beoogt SCCM de kwaliteit van ISO 14001-certificatie af te stemmen op de behoeften van enerzijds de gecertificeerde organisaties en anderzijds de organisaties die geconfronteerd worden met de certificaten.

De uitkomsten van het onderzoek kunnen op een aantal manieren worden gebruikt:

- Workshops met overheidsorganisaties.
- Beoordeling van de inhoud van het ISO 14001-certificatiesysteem van SCCM en eventueel aanpassing hiervan.
- Discussies met de certificatie-instellingen over de gehanteerde werkwijze.
- Voorlichtingsactiviteiten.

3.1 Beschrijving methode

Het onderzoek heeft bestaan uit twee delen:

- Overheidsorganisaties is gevraagd een aantal algemene vragen te beantwoorden over de kennis, ervaring en verwachtingen met betrekking tot ISO 14001-certificatie. Daarnaast is ingegaan op de ervaringen en verwachtingen met de toepassing van de VOH/VOM (Deel A).
- Overheidsorganisaties is gevraagd voor elke inrichtingen met een ISO 14001-certificaat een aantal vragen te beantwoorden met betrekking tot de ervaringen bij het desbetreffende bedrijf (Deel B). Het verzamelen van informatie op inrichtingniveau is noodzakelijk om een betrouwbaar totaalbeeld te krijgen en voldoende gedetailleerde informatie te krijgen voor mogelijke verbeteringen.

Het onderzoek is als volgt verlopen:

- Circa 60 overheidsorganisaties zijn geselecteerd waarvan mag worden verwacht dat deze regelmatig te maken hebben met gecertificeerde bedrijven. Aangeschreven zijn alle provincies, directies Rijkswaterstaat en waterschappen met vergunningverlenende taken. Daarnaast zijn gemeenten aangeschreven waar meer dan circa 5 ISO 14001-gecertificeerde bedrijven zijn gevestigd.
- Bij elke overheidsorganisatie is een contactpersoon gezocht voor dit onderzoek.
- De contactpersonen is medio oktober 1999 gevraagd mee te werken aan de twee delen van het onderzoek. De contactpersonen hebben daarvoor een uitgebreide instructie ontvangen. Gevraagd is de resultaten voor 26 november 1999 te verstrekken. Later is de reactietermijn verlengd.
- Elke overheidsorganisatie is een overzicht verstrekt met de ISO 14001-gecertificeerde bedrijven in het werkgebied van de desbetreffende overheidsorganisatie. Op basis van dit overzicht kon elke overheidsorganisatie bepalen welke inrichtingen beschikken over een ISO 14001-certificaat. Gevraagd is om voor elke inrichting met een ISO 14001-certificaat een vragenformulier B in te vullen.

- De verkregen informatie is anoniem verwerkt. In de rapportage zijn geen individuele bedrijven of overheidsorganisaties herkenbaar.
- De organisaties die hebben meegewerkt krijgen een samenvatting van de onderzoeksresultaten en worden uitgenodigd voor een workshop.

De bedoeling is om dit onderzoek eens per twee jaar uit te voeren. Door herhaling van het onderzoek kan de ontwikkeling van ISO 14001-certificatie zichtbaar worden gemaakt. Dan kan ook worden beoordeeld of eventuele veranderingen naar aanleiding van het vorige onderzoek resultaat hebben gehad.

3.2 Respons

In totaal zijn 60 organisaties aangeschreven; daarvan hebben er 41 gereageerd. Deze organisaties hebben het vragenformulier A ingevuld. Circa 10 organisaties hebben aangegeven niet voldoende tijd te hebben om mee te werken.

Door bijna 70% van de aangeschreven overheidsorganisaties is aan het onderzoek meegewerkt.

Tabel 1: Aantal overheidsorganisaties dat heeft meegewerkt aan het onderzoek.

	aantal		meegewerkt in %
	benaderd	mee- gewerkt	
Provincie	12	10	24
Gemeente	15	7	17
Rijkswaterstaat	8	8	20
Waterschap	25	15	37
Overig	-	1	2
Totaal	60	41	100

De overheidsorganisaties is gevraagd voor alle ISO 14001-gecertificeerde organisaties een vragenformulier B in te vullen. In totaal is voor 254 bedrijven een vragenformulier B ingevuld. Door enkele overheidsorganisaties is, vanwege gebrek aan tijd, niet voor alle gecertificeerde inrichtingen een vragenformulier B ingevuld.

Tabel 2: Gecertificeerde bedrijven waarover informatie is verzameld verdeeld naar bevoegd gezag.

	totaal	
	aantal	in %
Provincie	78	31
Gemeente	25	10
RWS	38	15
Waterschap	107	42
Overig	6	2
Totaal	254	100

3.3 Karakterisering overheden die hebben meegewerkt aan het onderzoek

Het aantal inrichtingen waarvoor de overheidsorganisaties verantwoordelijk zijn verschilt sterk. Gemiddeld zijn de 41 overheden het bevoegd gezag van bijna 700 inrichtingen. Gemeenten hebben gemiddeld aanzienlijk meer inrichtingen (gemiddeld 1200) en directie RWS aanzienlijk minder inrichtingen (gemiddeld 300).

Gemiddeld hebben de verschillende overheidsorganisaties 8 inrichtingen met een ISO 14001-certificaat. Bij de provincies ligt dit hoger dan het gemiddelde (12 gecertificeerde inrichtingen) en bij gemeenten lager (4 gecertificeerde inrichtingen). Gemiddeld heeft circa 1% van het bedrijvenbestand een ISO 14001-certificaat.

De overheidsorganisaties geven zichzelf gemiddeld een rapportcijfer 6 voor de eigen kennis met betrekking milieuzorgsystemen volgens ISO 14001 en certificatie. Bij bijna alle overheidsorganisaties zijn een of meer medewerkers naar cursussen geweest. In de volgende tabel is aangegeven op welke manier de deskundigheid is verhoogd.

Tabel 3: De wijze waarop overheidsorganisaties de deskundigheid hebben verhoogd. Meerdere antwoorden zijn mogelijk (in % van het aantal overheidsorganisaties dat activiteiten heeft ondernomen).

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	37	9	7	8	12
Cursus 'maatwerk in milieu'	46	33	57	50	50
Cursus NNI over milieuzorg	8	22	14	0	0
Interne cursussen b.v. door CI	41	78	0	38	33
Auditing cursussen van CI	41	33	43	50	42

Met uitzondering van de interne cursussen gaat het bij de meeste overheidsorganisaties om enkele personen die een cursus hebben gevolgd.

De behoefte aan informatie blijft groot. Door ruim 40% van de 41 overheidsorganisaties wordt aangegeven dat er behoefte is aan informatie van de kant van SCCM.

Over onder meer de volgende onderwerpen wordt informatie gewenst:

- De wijze waarop wet- en regelgeving wordt beoordeeld bij certificatie; wanneer is slecht naleefgedrag reden om een certificaat niet te verstrekken (7x).
- De rol van de overheid tijdens het certificatieproces (6x).
- De beoordelingscriteria die een CI hanteert en weging van tekortkomingen (6x).
- De eisen die aan een meet- en registratiesysteem worden gesteld (3x).

3.4 Karakterisering bedrijven waarover informatie is verzameld

Voor 216 bedrijven hebben overheidsorganisaties een inhoudelijke waardering uitgesproken. De overheden waren bij 38 bedrijven onvoldoende op de hoogte om verdere vragen te beantwoorden. Dit is circa 15% van het aantal betrokken bedrijven.

Tabel 4: Bedrijven uit steekproef verdeeld naar aard activiteit (in % van het aantal beoordeelde bedrijven).

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	254	78	25	38	107
Industrie	61	50	68	82	62
Afvalverwerking	25	44	0	3	26
Overig	14	6	32	16	11
Onbekend	0	0	0	0	1
Totaal	100	100	100	100	100

Tabel 5: Achtergrond vergunningsituatie van bedrijven uit steekproef (in % van aantal beoordeelde bedrijven).

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	254	78	25	38	107
Bedrijf heeft BMP-convenant ondertekend	43	53	28	76	31
Bedrijf is verplicht milieuverslag op te stellen	35	45	4	76	23
Bedrijf heeft traditionele vergunning	69	58	72	89	67
Bedrijf heeft VOH	11	15	28	5	7

Tabel 6: Beoordeling van bedrijven door overheden op aantal kenmerken (in % van het aantal beoordeelde bedrijven)

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	216	77	17	37	80
Bedrijf heeft open houding naar de overheid	84	87	88	89	80
Bedrijf vraagt weinig aandacht van de overheid	55	56	82	46	49
Bedrijf heeft over het algemeen een goed nalevingsgedrag	82	86	88	86	76
Bedrijf is wat betreft milieuproblematiek complex	55	58	35	65	54
Bedrijf heeft regelmatig klachten uit de omgeving	19	23	6	19	18

In de steekproef zijn bedrijven opgenomen van verschillende omvang. Ongeveer 30% heeft minder dan 50 werknemers en 20% meer dan 500 werknemers.

4 Kwaliteit van gecertificeerde milieuzorgsystemen

4.1 Algemene beoordeling door overheden

De overheden is gevraagd om voor elk bedrijf een algemeen oordeel te geven over het functioneren van het milieuzorgsysteem bij het desbetreffende bedrijf. Opvallend is het relatief hoge percentage (35%) van bedrijven waar de overheidsorganisatie geen oordeel heeft over het functioneren.

Tabel 7: Algemeen oordeel over het functioneren van het milieuzorgsysteem (in % van het aantal beoordeelde bedrijven).

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	216	77	17	37	80
Zeer goed (10)	4	5	18	0	1
Goed (8)	38	44	71	38	28
Redelijk (7)	14	19	0	24	8
Matig (5)	5	6	0	3	6
slecht (3)	4	6	0	0	4
Onbekend	35	18	12	35	54
Totaal	100	100	100	100	100

Gemiddeld	7,3	7,3	8,4	7,5	7,1
-----------	-----	-----	-----	-----	-----

Om de beoordeling makkelijker vergelijkbaar te maken is achteraf een weging toegepast (zeer goed 10, goed 8, etc.).

In onderstaande tabel zijn de beoordeelde bedrijven uitgesplitst naar de aard van de bedrijfsactiviteit.

Tabel 8: Algemeen oordeel over het functioneren van het milieuzorgsysteem bij bedrijven in verschillende sectoren (in % van het aantal beoordeelde bedrijven).

	totaal	ind.	afval	overig
Aantal	216	131	57	28
Zeer goed (10)	4	6	0	0
Goed (8)	38	41	25	50
Redelijk (7)	14	12	16	21
Matig (5)	5	5	7	0
Slecht (3)	4	2	9	4
Onbekend	35	33	44	25
Totaal	100	100	100	100

Gemiddeld	7,3	7,6	6,6	7,5
-----------	-----	-----	-----	-----

Opvallend is een groot verschil tussen enerzijds de industriële bedrijven en anderzijds de bedrijven in de afvalverwerkingssector. Dit verklaart ook het verschil dat er is tussen het algemene oordeel dat de

verschillende soorten overheidsinstellingen geven. Afvalverwerkingbedrijven vallen vaak onder provinciaal bevoegd gezag. Voor de WVO-vergunning is dit vaak het waterschap.

Gevraagd is naar de redenen voor een redelijke, matige of slechte beoordeling. De volgende redenen zijn frequent genoemd:

- Het nalevingsgedrag schiet tekort (19x).
- Het milieuzorgsysteem is afhankelijk van enkele personen; niet voldoende op de werkvloer doorgedrongen (5x).
- Het bedrijf is onvoldoende oplossingsgericht of pro-actief (7x).
- De communicatie loopt moeizaam (5x).
- Meldingen te laat of niet zorgvuldig (3x).
- Meet- en registratieverplichtingen niet goed ingevuld (3x).
- Zelfcorrigerend vermogen is onvoldoende (3x).

4.2 Continue verbetering

Voor elk ISO 14001-gecertificeerd bedrijf is gevraagd of er bij het desbetreffende bedrijf een positieve ontwikkeling is te zien in de kwaliteit van het milieuzorgsysteem en de milieuprestaties. In de volgende tabel is te zien dat naar de mening van de overheden bij de meeste bedrijven een positieve ontwikkeling is te zien.

Het zijn vooral de bedrijven met een matig tot slecht beoordeeld milieuzorgsysteem waar naar de mening van de overheden ook de positieve ontwikkeling in systeem en milieuprestaties ontbreekt. Vanuit RWS en de waterschappen is ook verschillende keren aangegeven dat bij het desbetreffende bedrijf al een optimum is bereikt en verbeteringen daarom niet echt mogelijk zijn.

Tabel 9: Aanwezigheid van positieve ontwikkeling in kwaliteit van het milieuzorgsysteem en milieuprestaties (in % van het aantal beoordeelde bedrijven).

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	216	77	17	37	80
Ja	57	64	71	65	49
Nee	14	17	0	19	13
Weet niet	28	19	29	16	39
Totaal	100	100	100	100	100

Opmerkingen ten aanzien van de ontwikkeling:

- De intentie is er wel maar aan de voortgang moet teveel getrokken worden.
- MZS komt nooit ter sprake. Geen idee wat de ontwikkeling is.
- Het bedrijf is open maar passief, geen pro-actieve houding.
- Het systeem wordt wel steeds beter. De milieuprestaties zijn nog niet verbeterd. Dit blijft groot punt van aandacht.
- Ontwikkeling is er al geweest. Lozing is gesaneerd.
- Teveel end-of-pipe oplossingen (zuivering is er toch niet voor niets).
- Het bedrijf doet niet meer dan de wetten verlangen.
- Prestaties worden beter, in het milieuprogramma komen elk jaar nieuwe onderwerpen en/of betere doelstellingen.
- Het BMP is maatgevend, aan de uitvoering wordt voldaan.

4.3 Naleving wet- en regelgeving

Voor elk bedrijf is de overheidsorganisaties gevraagd om aan te geven in hoeverre het bedrijf met behulp van het milieuzorgsysteem in staat is om wet- regelgeving na te leven. Dit is een van de basis eisen van het milieuzorgsysteem. Bij de meeste bedrijven (60%) zijn de overheden tevreden over het naleefgedrag. Bij bijna 20% van de bedrijven worden zo nu en dan afwijkingen geconstateerd. Bij 8% van de bedrijven zijn de overheden niet tevreden over het naleefgedrag.

Tabel 10: Geschiktheid van milieuzorgsysteem m.b.t. naleving van wet- en regelgeving (in % van het aantal beoordeelde bedrijven).

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	216	77	17	37	80
Ja, in staat wet- en regelgeving na te leven	60	49	88	68	64
Gedeeltelijk in staat	18	31	0	8	15
Niet in staat	8	9	0	8	8
Onbekend	13	10	12	16	14
Totaal	100	100	100	100	100

In onderstaande tabel is te zien dat het naleefgedrag bij afvalverwerkingsbedrijven lager wordt beoordeeld dan bij de industrie.

Tabel 11: Geschiktheid van milieuzorgsysteem m.b.t. naleving van wet- en regelgeving (in % van het aantal beoordeelde bedrijven).

	totaal	ind.	afval	overig
Aantal	216	131	57	28
Ja, in staat wet- en regelgeving na te leven	60	66	40	75
Gedeeltelijk in staat	18	19	23	4
Niet in staat	8	2	19	14
Onbekend	13	13	18	7
Totaal	100	100	100	100

In het geval de wet- en regelgeving niet of slechts gedeeltelijk worden nageleefd is gevraagd naar de aard van de tekortkomingen. Onderscheid is gemaakt naar vier categorieën:

- ++++: mogelijk levensgevaar
- +++ : omvangrijke emissies naar lucht, water of bodem
- ++ : overschrijdingen zonder direct levensgevaar
- + : meer procedurele fouten

Tabel 12: Bedrijven verdeeld naar de ernst van de zwaarste overschrijding die is genoemd (in % van de bedrijven met een gedeeltelijke of slechte naleving).

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	57	31	0	6	18
++++	4	6	0	0	0
+++	32	26	0	50	39
++	46	39	0	50	50
+	11	16	0	0	6
onbekend	9	13	0	0	6
totaal	100	100	0	100	100

Ook is gevraagd om de frequentie van de tekortkoming aan te geven. In circa 80% van de genoemde overschrijdingen hadden deze een eenmalig karakter. In ongeveer 20% van de gevallen kwamen deze twee of meer keren voor. Incidenteel hadden deze een continue karakter.

Gevraagd is om een omschrijving te geven van de overschrijdingen en daarbij de ernst en frequentie aan te geven. Onderstaand zijn de omschrijvingen weergegeven naar de ernst ervan.

++++

- Geen explosies toegestaan bij shredderen, toch vinden deze plaats.
- In gebruikgenomen opslagruimte gevaarlijk afval niet conform CPR.

+++

- Slecht onderhoud ondergrondse leidingen waardoor lekkages ontstaan.
- Bij bodemverontreiniging zijn niet direct maatregelen genomen, dit is strafrechtelijk aangepakt.
- Onderhoud en gebruik spoor i.v.m. ammoniaktransport.
- Niet of niet op tijd melden van overschrijdingen (3x).
- Niet volgen van interne procedures bij omvangrijke emissie.
- Opslag CPR-stoffen.
- Niveau van controle gaswassers staat niet in handboek.
- Bedrijf veroorzaakt enorme overlast en neemt geen enkel spontaan initiatief tot verbetering.
- Lozing zonder vergunning.
- Foutieve aansluiting riool.
- Lekkage van toluen, waardoor ophoping in pompemaal.
- Lozing moederloog in embargoperiode.
- Overschrijding emissieplafonds.
- Olielozing in water.

++

- Saneringsonderzoek is verricht; bedrijf rapporteert niet terwijl er afspraken over zijn.
- Overschrijding BOOT bij diverse bedrijfsonderdelen.
- Niet of niet tijdig melden van overschrijdingen (4x).
- Opslag voldoet niet aan CPR (3x).
- Vaten staan buiten vloeistofdichte vloer.
- Slecht functionerende zuivering wordt passief opgepakt, alleen symptoom bestrijding.
- Gemeld wordt dat schoon hemelwater wordt geloosd; bij controle blijkt ernstige verontreiniging.
- Overschrijding WVO-eisen t.a.v. zware metalen.
- Regelmatig overschrijding van vergunningeisen (5x).
- Bedrijfsterrein op zaterdag vrij toegankelijk zonder toezicht.
- Emissie WKK voldoet niet aan BEES-B.
- Vaak situaties waarbij er sprake is van geluid- en geurovertredingen.
- Overtreding besluit emissies afvalverbranding.
- Korte periode geloosd boven de eis en niet gemeld.

+

- Niet melden van overschrijdingen (3x).
- Niet of slecht nakomen van saneringsverplichtingen die in vergunning vastliggen.
- Niet actieve houding bij klachten over trillinghinder. Voldoet wel aan vergunning.
- In gebruik nemen van tankplaats tegen vergunning en afspraken in.
- Inzichtelijkheid van registraties.
- Tegen afspraken in heeft bedrijf afvalwatermonsters weggegooid.

5 Communicatie over het certificatieproces

5.1 Aankondiging certificatieonderzoek

Door SCCM wordt gestimuleerd dat bedrijven de betrokken overheden vooraf schriftelijk op de hoogte stellen dat het milieuzorgsysteem gecertificeerd gaat worden. Daarvoor is door SCCM een voorbeeldbrief ontwikkeld. De overheden wordt daarin gevraagd om eventuele aandachtspunten aan te geven voor het onderzoek van de certificatie-instelling.

In de volgende tabel is te zien dat door circa een kwart van de bedrijven een schriftelijke aankondiging is verstuurd aan het bevoegd gezag. Het zijn vooral de bedrijven die een milieuvergunning van de provincie en/of RWS hebben die een dergelijke brief hebben verstuurd.

Tabel 13: Schriftelijke aankondiging van certificatieonderzoek door bedrijf (in % van het aantal beoordeelde bedrijven).

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	216	77	17	37	80
Aankondigingsbrief ontvangen	26	32	18	41	18
Geen aankondigingsbrief ontvangen	69	66	82	54	74
Onbekend	5	1	0	5	9
Totaal	100	100	100	100	100

Tabel 14: Reactie van overheden op aankondiging van bedrijf dat milieuzorgsysteem wordt gecertificeerd (in % van aantal keren dat aankondigingsbrief is ontvangen).

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	57	25	3	15	14
Wel gereageerd	53	64	67	40	43
Niet gereageerd	42	28	33	60	50
Onbekend	5	8	0	0	7
totaal	100	100	100	100	100

In totaal is circa 30 keer gereageerd op een aankondiging van een bedrijf dat een certificatieonderzoek zou gaan plaatsvinden. In de meeste gevallen (83%) was men tevreden over de follow-up. In twee gevallen was men ontevreden omdat er geen follow-up heeft plaatsgevonden.

De reden dat overheidsorganisaties niet reageren op de schriftelijke aankondiging is meestal dat er geen aanleiding is om te reageren.

5.2 Communicatie tijdens en na het certificatieproces

Bij ruim 10% van de bedrijven was de betrokken overheidsorganisatie nog niet bekend met het feit dat het bedrijf een ISO 14001-certificaat had. Bij provincies was dit het laagst (5%) en bij waterschappen het hoogst (18%). De houding van het bedrijf werd bij deze bedrijven wel vaak als open gekwalificeerd (zie tabel 6).

Er zijn verschillende manieren waarop een gecertificeerd bedrijf de betrokken overheden vertrouwen kan geven in de werking van het milieuzorgsysteem. Dit zou kunnen door onder andere het inzicht geven in auditrapporten en het bieden van de mogelijkheid om audits te observeren. Bij 47% van de bedrijven krijgt de overheid inzicht door een van de genoemde manieren. Door de overheden werd bij een groot aantal bedrijven aangegeven dat geen van de manieren werd aangeboden door het desbetreffende bedrijf maar dat er ook nooit door de overheid naar was gevraagd. De verwachting was dat de desbetreffende bedrijven wel bereid zouden zijn om meer inzicht te geven in het functioneren van het milieuzorgsysteem. In onderstaande tabel is aangegeven welke manieren worden toegepast om vertrouwen in het milieuzorgsysteem te geven.

Tabel 15: Manieren om de overheid vertrouwen te geven in het milieuzorgsysteem (in % van het aantal beoordeelde bedrijven).

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	216	77	17	37	80
Er wordt inzicht gegeven in de interne auditrapporten	33	52	35	35	15
Er wordt inzicht gegeven in de rapporten van de CI	26	45	35	11	14
Soms wordt interne audit geobserveerd	22	29	24	38	10
Soms wordt externe audit geobserveerd	27	40	35	22	16
Andere manieren (o.a. meer overleg, milieuverslag)	6	5	24	0	5

5.3 Gebruik klachtenprocedures

Wanneer een gecertificeerd milieuzorgsysteem niet adequaat functioneert kan een vraag/klacht worden ingediend bij de certificatie-instelling die het certificaat heeft afgegeven. Bij SCCM is een notitie verkrijgbaar waarin verschillende soorten klachten staan uitgewerkt. Onderscheid is gemaakt naar vragen en klachten. In de meeste gevallen zal eerst een vraag worden gesteld om achtergrondinformatie te krijgen. De verkregen informatie kan reden zijn om een formele klacht in te dienen. Ook kan direct een formele klacht worden ingediend.

In de volgende tabel is te zien dat met betrekking tot de in totaal 216 beoordeelde bedrijven in de laatste twee jaar 3 vragen zijn gesteld of klachten zijn ingediend. Bij twee vragen/klachten was de overheidsorganisatie niet tevreden over de wijze van afhandeling. Dit betrof mondeling gestelde vragen. Bij een aantal bedrijven is door de desbetreffende overheidsorganisatie aangegeven dat achteraf gezien wel een klacht had moeten worden ingediend.

Tabel 16: Aantal vragen/klachten t.a.v. de 216 beoordeelde bedrijven tijdens de laatste twee jaar.

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal ingediende vragen/klachten	3	1	0	2	0
- waarvan schriftelijk ingediend	1	0	0	1	0
- waarvan mondeling ingediend	2	1	0	1	0
Aantal tevreden over afhandeling	1	0	0	1	0
Aantal ontevreden over afhandeling	2	1	0	1	0

De volgende informatie is gegeven over het onderwerp van de vraag/klacht:

- Niet nakomen van afspraken en vergunningvoorschriften.
- Te late informatie m.b.t. overschrijding lozingsnormen.
- Procedures waren niet aanwezig of niet volledig.

6 Gebruik van certificaat en relatie met VOH en VOM

6.1 Aanpassing van vergunningverlening en handhaving

Een belangrijke doelstelling van SCCM is dat de ISO 14001-certificaten een zodanige waarde hebben dat deze een rol kunnen hebben in de relatie van een bedrijf met de overheid. Dit kan zijn door de aanpassing van de vergunning of door aanpassing van de handhaving.

In tabel 5 is te zien dat van de beoordeelde bedrijven met een ISO 14001-certificaat ongeveer 10% een VOH heeft. Circa 70% heeft een traditionele vergunning. Het aantal met een VOM is niet helemaal duidelijk omdat verschillende waterschappen en directies RWS hebben aangegeven dat alle vergunningen een VOM zijn.

Uit de resultaten blijkt dat ook bij een 'traditionele' vergunning de handhaving wordt aangepast wanneer het milieuzorgsysteem adequaat functioneert. Bij ruim 20% van de beoordeelde bedrijven is de handhaving in frequentie en/of aanpak aangepast. Bij 27% wordt verwacht dat dit bij meer ervaring gaat gebeuren. Bij een deel van de bedrijven waarbij is aangegeven dat 'de wijze van handhaving niet wordt aangepast' werd gemeld dat dit al op een zodanig laag niveau lag dat dit ook niet verder kon worden gereduceerd.

Tabel 17: Invloed van het ISO 14001-certificaat op de handhaving (in % van het aantal beoordeelde bedrijven).

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	216	77	17	37	80
De wijze van handhaving wordt niet aangepast	44	39	24	41	56
Handhaving is nog niet aangepast, evt. bij meer ervaring	27	27	41	24	24
Handhaving is aangepast in frequentie/aanpak	21	30	35	22	9
Onbekend	8	4	0	14	11
Totaal	100	100	100	100	100

Ten aanzien van de aanpassing van de handhaving zijn nog de volgende voorbeelden gegeven:

- Thema gewijze controle a.d.h. van milieujaarprogramma.
- Wij controleren de zelfcontrole van het bedrijf.
- Open houding en steekproefgewijze toetsing legitimeren een lagere frequentie en andere aanpak.
- De handhaving is meer auditachtig geworden.
- Handhaving richt zich meer op de werking van het milieuzorgsysteem.
- Vooroverleg voor een VOM start binnenkort. Bij VOM zal toezichtsplan worden gemaakt waarmee handhaving wordt aangepast.
- Frequentie van bezoeken is laag. Controle en sturing op basis van jaarprogramma en verslagen.
- Op basis van het toezichtsplan kan worden overwogen de handhavingstrategie aan te passen.
- Er is nu meer overleg en administratieve controle met behulp van het milieujaarverslag.
- In het kader van het wederzijdse leerproces is de frequentie van bezoeken tot nu toe hoger dan voorheen. Dit gaat veranderen.
- Het bedrijf is onlangs gecertificeerd. De nieuwe vergunning biedt ruimte voor andersoortige handhaving.

6.2 Voordelen van certificatie

De overheden is gevraagd om voor een aantal mogelijke voordelen van certificatie aan te geven of dit een heel belangrijk, belangrijk, neutraal of onbelangrijk aspect van certificatie is. Het gaat om voordelen van certificatie in het algemeen en niet om een bepaald bedrijf.

Om de antwoorden makkelijker te kunnen vergelijken zijn de antwoorden omgerekend naar een waarderingscijfer. De wegingsfactor staat bij de tabel aangegeven. Uit de volgende tabel blijkt dat 'het alert houden van een organisatie' en de 'kwaliteit van het meet- en registratiesysteem' als de belangrijkste voordelen worden gezien. De waterschappen geven gemiddeld een lagere beoordeling aan de verschillende aspecten en hechten minder waarde aan milieuzorgsystemen en certificatie daarvan dan de andere overheidsorganisaties.

Tabel 18: ranking van een aantal voordelen van certificatie (heel belangrijk 10/belangrijk 7/neutraal 4/onbelangrijk 1).

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	41	10	7	8	15
Kwaliteit meet- en registratiesysteem	7,5	7,3	8,7	8,7	6,8
Audits houden organisatie alert	7,6	8,5	8,7	7,4	6,6
Bedrijf is aanspreekbaar op voldoen aan norm	7,1	7,3	7,0	8,1	6,4
Controle op het kunnen voldoen aan wet-regelgeving	5,7	5,3	7,0	6,6	4,8
Controle op de implementatie op werkvloer	6,8	7,0	5,7	7,8	6,4
Toetsing op proces continue verbetering	7,1	6,7	7,4	8,1	6,8

Voor de bedrijven die zijn beoordeeld is ook gevraagd of certificatie bij het desbetreffende bedrijf voordelen biedt. Naar het oordeel van de overheden heeft certificatie bij de meeste bedrijven voordeel op. Het oordeel verschilt per overheidsorganisatie. De waterschappen zien minder vaak voordelen dan de andere overheden.

Tabel 19: Het wel of niet aanwezig zijn van voordelen aan het certificatieproces (in % van het aantal beoordeelde bedrijven).

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	216	77	17	37	80
Certificatie heeft voordelen	61	75	71	65	46
Certificatie heeft geen voordelen	18	14	12	11	24
Onbekend	21	10	18	24	30
Totaal	100	100	100	100	100

In het bijzonder bij bedrijven waar de naleving van wet- en regelgeving naar de mening van de overheden te wensen overlaat ontbreekt het ook aan voordelen.

Er is ook gevraagd naar de belangrijkste voordelen bij het desbetreffende bedrijf. De volgende voordelen zijn vaak genoemd:

- Beter structureren en borging van de processen binnen het bedrijf.
- Externe toets houdt iedereen scherp.
- Extra druk op verbetering van de beheersing van de processen en de milieuprestaties.
- Beter nalevingsgedrag door bijvoorbeeld procedures.
- Transparantie van het bedrijf neemt toe.
- Groter bewustzijn van milieuaspecten en integraler bekijken ervan.
- Milieuafdeling krijgt ruggesteun bij het doorvoeren van veranderingen.
- Stimuleert om ook aandacht te geven aan andere milieuaspecten zoals productontwikkeling.

7 Toekomstverwachtingen

7.1 Verwachting aantal gecertificeerde inrichtingen

Overheidsorganisaties verwachten dat in een periode van vijf jaar het aantal gecertificeerde inrichtingen zal verdrievoudigen.

Tabel 20: gemiddeld aantal ISO 14001-gecertificeerde inrichtingen per overheidsorganisatie eind 1999 en de verwachting over 5 jaar (in aantallen inrichtingen).

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	41	10	7	8	15
Eind 1999	8	12	4	7	9
Over 5 jaar	27	30	19	14	31

De verschillen tussen de overheidsorganisaties zijn vrij groot. Ruim 10% van de overheidsorganisaties had geen ISO 14001-gecertificeerde inrichtingen.

De meeste overheidsorganisaties zien de voordelen van certificatie en stimuleren daarom bedrijven tot de invoering en certificatie van milieuzorgsystemen. In de volgende tabel is te zien dat 66% van de overheidsorganisaties bewust stimuleert. Bij provincies is dit zelfs 90%.

Tabel 21: Stimuleren van inrichtingen tot certificatie van milieuzorgsysteem (in % van het aantal overheidsorganisaties dat heeft meegewerkt).

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	41	10	7	8	15
Wel stimulering	66	90	71	75	40
Geen stimulering	34	10	29	25	60
Totaal	100	100	100	100	100

De volgende voorbeelden van stimuleringsactiviteiten zijn gegeven:

- Tijdens persoonlijke gesprekken/bedrijfsbezoeken.
- Bij voorlichting over VOH/VOM.
- Tijdens voorlichtingsactiviteiten en symposia met de KvK.
- Door branchegerichte voorlichtingsprojecten. Bijvoorbeeld in kader van doelgroepenbeleid.

7.2 Ontwikkeling van VOH en VOM

In de volgende tabel is te zien dat de meeste overheidsorganisaties ervaring hebben met de afgifte van een VOH en/of VOM (68%).

Tabel 22: Deel van de overheidsorganisaties dat ervaring heeft met de VOH en/of VOM (in % van de overheidsorganisatie dat heeft meegewerkt).

	totaal	prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	41	10	7	8	15
Ja	68	80	71	63	60
Nee	27	0	29	38	40
Onbekend	5	20	0	0	0
Totaal	100	100	100	100	100

Circa 50% van de overheidsorganisaties heeft ervaring met de afgifte van een VOH en ook circa 50% met de afgifte van een VOM. Ervaring met beide vormen heeft 68% van de overheidsorganisaties.

Gevraagd is naar de ontwikkeling van het aantal VOH en VOM over twee, vijf en tien jaar. Een groot deel (30-70%) van de overheidsorganisaties durfde geen verwachting uit te spreken. Daarbij werd een aantal keren aangegeven dat dit afhing van de juridische status van de VOH/VOM. Op dit moment wordt deze door verschillende overheidsorganisaties als onduidelijk ervaren.

Tabel 23: Verwacht aantal VOH/VOM (in aantal gemiddeld per overheidsorganisatie).

	totaal	Prov.	gem.	rws	w.sch.
Aantal	41	10	7	8	15
Gemiddeld aantal VOH in behandeling	1	3	1	1	1
Gemiddeld aantal VOH over 2 jaar	4	6	4	3	3
Gemiddeld aantal VOH over 5 jaar	10	23	8	10	6
Gemiddeld aantal VOH over 10 jaar	19	60	12	11	12
Gemiddeld aantal VOM in behandeling	3	5	2	4	1
Gemiddeld aantal VOM over 2 jaar	34	61	15	36	34
Gemiddeld aantal VOM over 5 jaar	34	52	18	38	37
Gemiddeld aantal VOM over 10 jaar	53	148	28	104	37